

мирне покликання варягів він уважав пізньою вставкою, дописаною під впливом політичної кон'юнктури, що склалася в Києві в епоху правління Володимира Мономаха. Русь же, на його думку, – похідне від річки Рось. Антинорманських поглядів дотримувалися й українські історики М. Костомаров, М. Грушевський, В. Антонович та ін.

Нині більшість істориків обстоює нейтральну концепцію природно-історичного походження Київської Русі, за якою пріоритетним у цьому процесі є слов'янський чинник, але водночас науковці визнають і важливу воєнно-політичну роль норманів у створенні держави східних слов'ян. Проте варязький чинник був лише одним із багатьох, які вплинули на утворення Київської Русі.

Муржа П.
ХНУ ім. В. Н. Каразіна

СМЕРТЬ КНЯЗЯ ИГОРЯ В КОНТЕКСТЕ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ЭЛИТ ВАРЯГОВ И СЛАВЯН

Начало существования раннефеодального славянского государства, которое мы называем Киевской Русью, так или иначе связано с утверждением власти Рюриковичей над сообществом автохтонных племенных вождей и консолидация их в единый политический организм, которое не могло произойти одновременно. Поскольку в результате известных событий 945 г. представитель варяжской верхушки, претендующей на гегемонию, был убит, поставив на определённое время вопрос о долговечности зарождающейся династии, мы считаем возможным в настоящем исследовании обратиться к данным «Повести временных лет», чтобы определить факты, указывающие на характер и причины гибели князя Игоря в ходе восстания древлян.

Одно из объясняемых сугубо иррациональными факторами обстоятельств похода Игоря за данью к древлянам ставит вопрос о закономерности характера события и его последствий. Факт троекратного появления князя с малой дружиной на самом деле не абсурден: князь бунта не опасается, т. к. за ним (де-факто) – мощь Киева, и случись что – последу-

ет месть. Но древляне, осознавая это, совершают политическую провокацию: убийство князя предаётся огласке, более того, за ним следует брачное предложение вдове Игоря. Сам факт того, что, согласно «Повести...», древляне заявляют: «Вот убили мы князя русского...», весьма примечателен. Налицо самоидентификация древлян как отличных от князя в этническом смысле. Говоря о нём, подчеркивают именно «русскость». При этом следует не менее ёмкое (но такое же двусмысленное) замечание, адресованное Ольге: «Мужа твоего убили, так как муж твой, как волк, расхищал и грабил». Это не оправдание, хотя древлянам имеет смысл оправдываться. Для древлян (как и для других славян) Игорь действительно «влез» в чужую среду, он не «свой» – именно это древляне и подчеркивают, демонстрируя как раз публичный характер расправы. Также важно, что апеллируют они к Ольге, которая, вероятнее всего, тоже была славянкой. И хотя в окружении её были варяги, определённый политический расчёт в действиях древлянских вождей прослеживается: Рюрик и Олег сделали территориальные приобретения, обозначив за собой верховенство, но есть возможность породниться с набирающим влияние родом, выдав за вдову Игоря князя Мала. Дальнейшие события продемонстрировали, что, во-первых, из повествования в «Повести...» как бы «выпадает» Мал, но не бесследно; во-вторых, как будто не срабатывает план с женитьбой древлянского князя. Но ведь он имел основания надеяться на удачный исход, иначе Игоря не тронули бы. И Ольга тоже в неудобной ситуации: в раннефеодальных военных сообществах женщина не играла большой политической роли. Но если обратиться к родословной Рюриковичей, матерью Владимира Великого была Малуша (дочь Мала) – это говорит о том, что объединение родов всё же произошло. Мерой, которая должна была преодолеть естественную ксенофобию к династии, стал этот самый союз с местным князем.

Итак, становление династии было сопряжено с рядом трудностей. Для построения централизованного аппарата власти пришлось уничтожить ряд непокорных городов (Искоростень – один из них). Наличие нескольких военных центров (и племенных князей) привело к необходимости преодоления попыток сепаратизма и культурного отчуждения, следствиями которых стало убийство князя Игоря. Обращая на них внимание,

также учитываем обстоятельства субъективного свойства: возможность сговоров Ольги и Мала, закономерное желание Мала избавиться от собственной аристократии и т. д.

Летуча А.

НМетАУ

ЕВОЛЮЦІЯ ХРИСТІЯНСТВА В КИЇВСЬКІЙ РУСІ

Релігія – складник історії народу. Її становлення та розвиток нерозривно пов'язані з історичними чинниками, що впливають на культуру країни, державність, політичне й духовне життя суспільства.

Християнство пропагує погляди на духовну сутність, світ, природу буття, людські взаємини. Народження слов'янського народу відбувалося за господарським, політичним, релігійним напрямками. Русь виникла й розвивалася як осередок великої кількості людей, які належали до різних племен і займали значну територію. Лише християнство змогло об'єднати їх у єдину могутню державу.

Вибір релігії – один із постійних сюжетів світової історії. Церковну мотивацію звертання Київської Русі до візантійського варіанту християнства значною мірою визначив естетичний критерій – краса церковного обряду, храмів, співів. У «Повісті минулих літ» відзначено, що «немає у світі видовища такого й краси такої, як служать вони Богу Своєму». Християнство на Русі сповідував ще апостол Андрій Первозваний, один з учнів Христа, який установив на київських пагорбах хрест, а Київ назвав «матір'ю міст руських». Під час Аскольда й Діра, що першими прийняли християнство 867 року, Кирила й Мефодія, княгині Ольги християнство поступово імплантувалось у життя суспільства.

За правління Володимира Великого воно набуває статусу державної релігії (988 р.). Він уважав за необхідне прийняти таку монотеїстичну релігію, що зміцнить єдність держави. Цьому сприяло й поширення християнства у провідних країнах Європи (Польщі, Чехії). «Вибір віри» був складним для князя Володимира, який із приводу цих питань спілкувався з хозарами, волзькими булгарами, німцями, греками. Володимир обрав ту релігію, що підсилювала державну владу. Так, Візантія була прикладом не тільки внутрішньої стабільності, а й успішної зовнішньополітичної